

DNTs ansvar for tilrettelegging av trygg aktivitet

Innledning

DNT har et stort og variert aktivitetstilbud. Vi ønsker å få flest mulig ut i naturen og skape naturopplevelser for livet. Dette krever at vi er gode på sikkerhet. DNTs turfilosofi er tuftet på sikkerhet. Tur etter evne og forhold handler nettopp om dette og sammen med resten av

fjellvettreglene danner de gode forutsetninger for en trygg *turkultur*. Men dette er ingen selvfølge. Det må kontinuerlig og systematisk arbeid til for å skape en slik kultur og det må gjennomsyre alle deler av organisasjonen.

En grunnidé i norsk rettspraksis er at enhver er ansvarlig for sin egen sikkerhet. Like fullt vil alle som arrangerer tiltak for andre mennesker også påta seg et visst ansvar, både praktisk og formelt. Dette kurset gir deg innsikt i hvilke ansvar som følger DNTs medlemsforeninger og turledere i tilrettelegging og gjennomføring av aktivitet, samt forslag til hvordan man kan ivareta dette ansvaret på en god måte.

Sveip eller klikk på pilen nede i høyre hjørne for å bevege deg gjennom presentasjonen.

Lykke til med arbeidet!

5 plikter

Lovverket kan virke stort og omfattende, men det munner til syvende og sist ut i 5 hovedplikter. Tenk på dette som dine 5 knagger i sikkerhetsarbeidet:

1

Kunnskapsplikten

Arrangøren skal ha tilstrekkelig kjennskap til risiko forbundet med arrangementet, og kompetanse til å yte forbrukertjenesten på en forsvarlig måte. Arrangøren må også passe på at engasjerte instruktører/turledere/ledsagere har tilstrekkelig kompetanse og "tilgang til nødvendig utstyr og materiale". Det er opp til arrangøren å vurdere hva som er "tilstrekkelig kompetanse".

For medlemsforeninger i DNT innebærer dette:

- At man bruker godkjente turledere og instruktører. DNT forholder seg til to interne kompetansesstandarder; [turlederutdanningen](#) og [NF standarden for instruktører](#). DNT har egne føringer for [overgangsordning og annen form for godkjenning av turledere](#).

- At man oppfordrer og tilrettelegger for at turledere og instruktører øver og holder kompetansen ved like, feks. gjennom deltakelse på workshop, DNTs UT-danningskonferanse og andre møteplasser for kompetanseheving.
- At styret selv øver og holder seg oppdatert på egne varslingsrutiner og rolle ved ulykke. Dette kan feks. gjøres gjennom diskusjons- og spilløvelser.
- At man holder seg oppdatert på hvilke myndighetskrav, bransjestandarder og normer som gjelder for aktivitetene.

For turledere i DNT innebærer dette:

- At man har kompetanse i henhold til DNT føringer.
- At man holder kompetansen ved like gjennom praktisering, øving og faglig påfyll.
- At man er kjent med turlagets sikkerhetsarbeid.

2

Aktsomhetsplikten

Medlemsforening og turleder skal vise aktsomhet og treffe rimelige tiltak for å forebygge at aktiviteten medfører helseskade. Deltager skal også opptre aktsomt slik at det ikke oppstår situasjoner som kan føre til helseskade.

For medlemsforeninger i DNT innebærer dette:

- At man følger kunnskapsplikten og krav til internkontroll, se pkt 3 om internkontroll- og dokumentasjonsplikten.

For turledere i DNT innebærer dette:

- Aktsomhet handler om å være årvåken. På tur med DNT er dette et delt ansvar, men et særlig ansvar ligger likevel hos turleder. Gjør kontinuerlige vurderinger underveis og vær klar for å endre planen ved behov. Ha alltid Fjellvettreglene i bakhodet og praktiser disse.
- Aktsomhet handler også om å være "føre var". Når vi planlegger aktiviteter må spørre oss: Hva kan skje? Hva kan vi gjøre for å unngå at det skjer? Hva gjør vi hvis det skjer? En slik risikovurdering skal foreligge skriftlig før turen
- Dersom det skulle skje en ulykke må turleder være beredt til å handle og varsle. [Se DNTs kriseberedskapsplan.](#)
- I tilfeller hvor sikkerhetsutstyr er nødvendig er det viktig at deltagerne får opplæring i bruk av dette.

For turdeltakere innebærer dette:

- Å opptre på en slik måte at det ikke oppstår situasjoner som kan medføre helseskade. Normalt kreves det at deltakerne opptre i henhold til de føringer og veiledninger som er gitt før og under aktiviteten. Deltakerne må gis mulighet til å være aktsom, dvs ta ansvar selv. Kan de ikke det vil det ikke kunne kreves at de er aktsomme.

Litt om kunnskap og aktsomhet

«Common sense is a learned skill, therefore it is not common among beginners (Gutrie, 1997).

Vi må gå ut ifra at nybegynnere i en aktivitet har begrenset forståelse og kunnskap til å være og opptre aktsomt. Altså kreves en skjerpet aktsomhet av den som leder aktiviteten. Hva som er akseptabel handlemåte i den aktuelle situasjonen er derfor relativ. Det kreves feks mer av voksne enn av barn, mer av spesialister enn vanlige folk og er det fare for skade på liv eller helse, kreves skjerpet aktsomhet.

På samlinger, feks bresamling, klatresamling, kajakkamling mm, der en lukket deltakergruppe er invitert på bakgrunn av forhåndskunnskaper, må man kunne forvente at deltagerne har forutsetninger til å ta ansvar for egen sikkerhet. Dette fritar imidlertid ikke arrangør fra å skaffe seg kunnskap om risikoen som er forbundet med aktivitetene, og påse at risiko utover det som er klart og åpenbart blir formidlet til deltakerne. Videre må man opplyse om hva slags ferdighetsnivå som er forventet og hvilke vanskelighetsgrader aktivitetene på samlingen legges opp til.

Litt om risiko og aktsomhet

Ulykker kan skje og "dagliglivets risiko" må vi akseptere å leve med. Rent juridisk er det en aksept av alminnelig og påregnelig risiko, men ikke ekstraordinær risiko, eller uaktsomme handlinger.

Eksempler på uaktsomme handlinger kan være manglende oppmerksomhet ved sikring, uforsvalig instruksjon, fjellføring uten nødvendig kyndighet, uforsvarlig organisering og sikringsutstyr i uforsvarlig stand.

Eksempler på uansvarlig drift kan være at de som leder aktivitet har lavere kompetanse i forhold til gjeldende standarder (det som er vanlig), at man har underkommunisert risiko en i markedsføringen eller at man har gjort modifikasjoner på utstyr.

Den som oppfører seg i overensstemmelse med skikk og bruk, sedvaner og den alminnelige rettsoppfatning, vil normalt ikke handle uaktsomt.

3

Medlemsforeninger i DNT skal sørge for at det innføres og utøves internkontroll og at dette gjøres i samarbeid med turledere/evt. ansatte. Internkontrollen skal dokumenteres i den form og det omfang som er nødvendig på bakgrunn av turlagets aktiviteter, risikoforhold og størrelse.

Alle medlemsforeninger og turledere skal være kjent med krav om skriftlig risikovurdering av aktiviteter. Som figuren under viser er dette én del av sikkerhetsarbeidet. Internkontroll er alle systematiske tiltak som blir satt i verk for at aktivitetene blir planlagt, organisert, gjennomført og vedlikeholdt etter gjeldende lovverk og standarder.

For medlemsforeninger i DNT innebærer dette:

- At sikkerhetsarbeidet og relevant lovverk og krav gjøres tilgjengelig. Samt at endringer blir informert.
- At turledere får medvirke i sikkerhetsarbeidet slik at samlet kunnskap og erfaring nyttes.
- At det etableres mål for helse, miljø og sikkerhetsarbeidet. (Mål dokumenteres skriftlig).
- At man har en oversikt over hvordan ansvar og oppgaver er fordelt, både internt og mellom medlemsforening og turledere/innleide instruktører. (Mål dokumenteres skriftlig).
- At det foreligger [skriftlige risikovurderinger](#) før aktivitet.
- At det foreligger planer og tiltak for å redusere risiko. Mange medlemsforeninger har i dag en "Turlederinstruks" hvor turleders ansvar før, under og etter aktivitet er skissert (se [eksempel fra Bergen og Hordaland Turlag](#)). I tillegg bør man ha egne "Rutiner for utlån og vedlikehold av utstyr" og en etablert "Handlings- og varslingsplan ved ulykke". DNT har utarbeidet [Turleders kriseark og Førstehjelp ABC](#) som kan benyttes. I tillegg må man være kjent med [DNTs kriseberedskapsplan og tiltakskortene](#).
- At det finnes rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge hendelser og brudd på krav. "Turrapporten" kan være et nyttig verktøy for å samle erfaringer. I tillegg bør turledere oppfordres til å registrere ulykker i forbindelse med brevandring, klatring eller annen fjellsport i [ulykkesdatabasen](#). DNTs varslingsmail varsling@dnt.no brukes ved tilfeller av trakassering, diskriminering, krenking etc.
- At man har årlige rutiner for å gjennomgå og oppdatere internkontrollen for å sikre at den fungerer hensiktsmessig. DNTs medlemsforeninger bør ha sikkerhet som tema i styret/andre fora minst en gang årlig og rapportere om dette i årsmeldingen.

Husk: Krav om skriftlig dokumentasjon må ses i forhold til hva som er nødvendig på bakgrunn av virksomhetens art, aktiviteter, risikoforhold og størrelse.

For turledere i DNT innebærer dette:

- Å gjennomføre en skriftlig risikovurdering i forkant av turen om ikke dette alt foreligger.
- At man leverer turrapport i etterkant av turen.
- At man registrerer og rapporterer hendelser og ulykker.
- At man har satt seg inn i medlemsforeningens sikkerhetsdokumentasjon.

4

Opplysningssplikten

Deltakerne skal gis tilstrekkelig informasjon til at de selv kan vurdere sikkerheten ved arrangementet og eventuelt sikre seg mot fare, med mindre dette klart fremgår uten slik informasjon. Deltakerne må altså få klart for seg nøyaktig hva tilbudet går ut på, hvilken risiko som kan foreligge (utover de åpenbare), hva som er arrangørens ansvar og hva som er deltakernes eget ansvar, samt hva som kreves av deltakerne.

For medlemsforeninger i DNT innebærer dette:

- At turbeskrivelsene gir relevant informasjon slik at deltakerne settes i stand til å vurdere om turen passer for dem ut fra motivasjon, ferdigheter, fysisk form og utstyr. Et tips er å lage en sjekkliste for hvilke punkter som skal inn i turbeskrivelsene.
- At vilkårene er gjennomarbeidet og tilgjengelig for deltakerne. Her kan det blant annet opplyses om at den enkelte deltaker er ansvarlig for egen sikkerhet og skal være dekket av personlige reise- og ulykkesforsikringer (se [eksempel fra DNT Oslo og Omegn](#)).
- At det er etablert gode kommunikasjonsrutiner mellom forening og turlleder og mellom turlleder og deltakere (Turlederinstruksen).
- Å oppfordre turlederne til å rapportere om de opplever at noe går på bekostning på sikkerheten. Stor takhøyde er viktig.
- Å informere om DNTs varslingsmail varsling@dnt.no.

For turledere i DNT innebærer dette:

- At man på enkelte turer må ta kontakt med deltakerne i forkant for å avklare motivasjon, ferdigheter, utstyr mm.

- At man gjennomfører ferdaråd i forkant og underveis på turen hvor man tar opp mulige risikoforhold og hvordan gruppen forholder seg til disse.
- Å oppfordre deltakerne til å si ifra dersom de føler seg utrygge eller føler ubehag. Jobbe med å skape stor nok takhøyde slik at dette skjer naturlig.

Hvordan komme i gang?

#1 Kartlegg nå-situasjon

Sett ned en arbeidsgruppe som identifiserer foreningens styrker og områder som bør forbedres. Funnene noteres i en handlingsplan og oppgavene fordeles med tidsfrister.

#2 Få dokumentasjonen på plass

Ta gjerne utgangspunkt i forslaget under for å komme i gang med det skriftlige arbeidet, men husk at sikkerhetsdokumentasjon er noe foreningen til syvende og sist kan bli målt på. Sørg derfor for at informasjonen er så realistisk og oppdatert som mulig.

Sikkerhetsdokumentasjon

Skrevet av:

Publisert den:
Sist oppdatert:

Innhold:

- Organisasjon og ledelse
- Personell
- Aktivitetstilbud
- Deltagerinformasjon
- Ulykkehåndtering
- Utstyr og materiell

Vedlegg: (eksempel)

- Turlederinstruks
- Mal for utarbeidelse av turbeskrivelser
- Instruks for utlån og vedlikehold av utstyr
- Turrapportskjema og hendelsesregistrering
- Handling- og varslingsplan ved ulykke
- Risikovurderingsskjema

Veiledning til utfylling av dokumentet

Sikkerhetsarbeidet må tilpasses det enkelte turlagets størrelse og omfang. Gå derfor igjennom de ulike punktene i dokumentet og vurder selv hva som er relevant for dere å ha med. Det som ikke virker relevant fjernes. Teksten som er lagt inn er forslag til utfylling og kan brukes. Husk at turlagets sikkerhetsdokumentasjon er noe turlaget til syvende og sist kan bli målt på. Sørg derfor for at informasjonen er så realistisk og oppdatert som mulig. - Lykke til med arbeidet.

1 - [Link til dokumentet](#)

#3 Risikovurder aktivitetene

Identifiser - Identifiser mulige farer forbundet med gruppen, terrenget (ruten) og forholdene (vær, sjø/snø). Hva kan skje?

Evaluér - Hvor sannsynlig er det og hvor alvorlig er konsekvensene? Dette er en skjønnsmessig vurdering. Husk at målet er å finne ut hvor man må være ekstra på vakt slik at man i neste omgang bruker tid på de risikoforholdene som krever flest tiltak.

Håndter - Er risikoen akseptabel eller må vi iverksette tiltak for å redusere risikoen? Stille krav til antall deltakere, fysisk form, erfaring og utstyr? Særskilte krav til turlederen? Bør vi legge om ruten og har vi en plan B? Bør vi definere avbruddskriterier dersom været slår om eller tiden går fra oss?

Turen gjennomføres dersom vi finner risikoen akseptabel etter at vi har iverksatt tiltakene, men vi kan aldri gardere oss 100%. Naturen er til syvende og sist ukontrollerbar, det samme er til en viss grad vi menneskene i den. Dette understreker viktigheten av å ha en beredskap selv om vi er både aktsom og "føre var".

Sikkerheten på våre aktiviteter ivaretas først og fremst gjennom å videreføre en god kultur. Dette innebærer vi setter sikkerhet på dagsorden, at vi trener på å håndtere vanskelige situasjoner, at vi ser hendelser som læringsmuligheter og hvor vi fokuserer på årsak og ikke skyld.

Dette kurset er utarbeidet av Camilla Ianke på vegne av DNT. Det er utarbeidet på bakgrunn DNTs tidligere kurs og kompetanse på området, lovverk og andre relevante kilder, se kildehenvisning.

Har du kommentarer til innholdet kan du rette en henvendelse til DNT v/ Anne-Mari Planke, anne-mari.planke@dnt.no. Mobil 911 91 811.

Alle foto: Kyrre Flotve.

Kilder

[Temaveiledning i risikofylte forbrukertjenester](#), DSB (2007)

[Håndbok i risikostyring og HMS i naturbasert reiseliv](#), Arild Røkenes og Sigmund Andersen, UIT (2019)

[Sikkerhetssidene](#) til Norges klatreforbund

[Egenansvaret ved utøvelse av bratt friluftsliv](#), Jørgen Moland, Fjellsportkonferansen (2016)

[Arrangøransvaret](#), Advokatfirmaet Steenstrup Stordrange (2009)

[Brev til DNTs medlemsforeninger ang ansvar på aktivitet](#), DNT (2009)